

Viața și Activitatea Sf. Apostol Andrei, Intâiul Chemat, Propovăduitor al Evangheliei în Țara Noastră, Protectorul României.

Scrisă prin utilizarea surselor din Sfânta Scriptură, tradiția istorică și Sfânta Tradiție, adică a memoriei viei transmise prin urmașii celor care cu ochii au văzut, cu urechile au auzit și cu mâinile au pipăit Cuvântul Vieții (1 In 1, 1).

Chemarea Sf. Apostol Andrei

Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat, era din Betsaida¹, localitate situată pe malul vestic al Lacului Ghenezaret². Împreună cu fratele său Simon și tatăl lor Iona erau pescari.

Sf. Ioan Botezătorul începuse în anul al cincisprezecelea al împărăției lui Tiberiu să propovăduiască în regiunea Iordanului un botez de pocăință spre iertarea păcatelor³. Despre el Mircea Eliade afirma că era un *“ascet iluminat în lupta fățișă cu ierarhia politică și religioasă ebraică”*⁴, iar istoricul Flavius Josephus⁵ îl caracteriza ca *“un om bun ce îi îndemna pe evrei să practice virtutea prin exercitarea dreptății față de semenii și a pietății în raport cu Dumnezeu”*⁶.

Andrei și Ioan făceau parte dintre discipolii Sf. Ioan Botezătorul. Atunci când Sf. Ioan Botezătorul le-a atras atenția discipolilor asupra *Mielului lui Dumnezeu*⁷, *Cel Ce ridică păcatul lumii*⁸, Andrei și Ioan L-au urmat pe Iisus. Este de remarcat că, cei doi s-au apropiat din proprie inițiativă de Iisus și că El nu i-a respins, ca pe alții ce au dorit să I se alăture⁹. Dimpotrivă El i-a încurajat să-L urmeze: *“Veniți și veți vedea. ... și au rămas la El în ziua aceea”*¹⁰.

După ce L-au ascultat pe Iisus, Andrei se reîntoarce. El îl *“găsește mai întâi”* pe fratele său Simon și-i declară că a *aflat* pe Cel pe care-L aștepta întregul Israel, *pe Mesia, cel ce se tâlcuiește Hristos*¹¹. Astfel Andrei este primul dintre ucenicii Mântuitorului care intuiește, sau pe care Duhul îl luminează pentru a înțelege, adevărata Persoană ce se ascundea sub chipul lui Iisus din Nazaret. Acest lucru după numai câteva ceasuri, poate chiar și o noapte, petrecute împreună cu Mântuitorul și înainte ca cineva să-L fi văzut făcând măcar una din nenumăratele minuni despre care ni se relatează în Noul Testament.¹² Apostolul nu a spus *”am aflat un mesia”*¹³, ci El îi anunța fratelui pe acel Mesia, unicul, proorocit de profeți. El aduce *“mai întâi”* pe fratele său să-l prezinte lui Mesia¹⁴. Este posibil ca apoi să-l fi adus și pe Filip, al

¹ *“...iar Filip era din Betsaida, cetatea lui Andrei și a lui Petru”*; In. 1, 44

² Marea Galileii sau Marea Tiberiadei, după numele cetății împăratului Tiberiu.

³ Lc 3, 1

⁴ Mircea Eliade: *Histoire des croyances et des idées religieuses.*, vol. II, Ed. Payot, 1996, p. 317

⁵ Flavius Josephus, Sec. I d. Hr.

⁶ R.M. Feraru, C. Jinga: *Merele de aur. Antologie de documente scrise din epoca noului testament.* Ed. Marineasa, Timisoara, 2001, p.184

⁷ In 1, 36

⁸ In 1, 29

⁹ Mt 8, 19-20, Lc 9, 57-58

¹⁰ In 1, 39

¹¹ In 1, 41

¹² Nunta din Cana Galileii abia se pregatea, In 2, 7-9.

¹³ *“Mesii”* se numeau și împărații iudeilor, unși cu mir care era amestecat cu untdelemn (mesa).

¹⁴ In 1, 42

treilea viitor apostol, pe care-l cheamă Mântuitorul Însuși din Betsaida¹⁵. Trei ucenici galileeni ce urmau să devină din pescari de pești, pescari de oameni, după cum le-a spus Mântuitorul lui Andrei și Simon Petru¹⁶.

Dar chemarea lui Andrei și a fratelui său ca ucenici¹⁷, apoi și a fiilor lui Zevedeu, se petrece după ce Ioan Înaintemergătorul a fost întemnițat de către Irod și după revenirea lui Iisus din Nazaret în Galileea, când a început să vestească apropierea Împărăției Cerurilor¹⁸. Din acel moment Sf. Andrei nu se mai desparte de Învățător¹⁹, urmându-L de-a-lungul întregii perioade de formare spirituală a ucenicilor.

Dintre cei ce-I urmaseră după ce a început să propovăduiască apropierea Împăratiei lui Dumnezeu își alege Mântuitorul pe cei 12 apostoli. Acestora le deslușește parabolele Sale²⁰, pe ei îi instruiește²¹ pentru misiunea viitoare de a vesti în toată lumea Evanghelia²², pe aceștia îi îmbracă cu putere²³. Numele Sf. Andrei figurează al doilea²⁴, resp. al patrulea²⁵, în șirul celor 12 apostoli selectați de Mântuitorul după noaptea de rugăciune ce precede alegerea apostolilor²⁶.

Noul Testament ne îndreptățește să credem că Sf. Ap. Andrei se afla permanent în apropierea Domnului deoarece la înmulțirea pâinilor²⁷ el este cel ce spune Mântuitorului că există un băiat care are cinci pâini și doi pești. De asemenea pe el îl alege Apostolul Filip pentru a media împreună întrevădarea Mântuitorului cu grecii veniți în pelerinaj la Ierusalim cu ocazia Paștelui iudaic și care doreau să-L vadă²⁸. De aici încolo suferă împreună cu ceilalți apostoli și ucenici calvarul prinderii, al suferințelor și al răstignirii pe cruce a Celui ce fusese Învățătorul lor. El se bucură de Învierea Sa din morți și primește - ca cea din urmă poruncă - să predice Evanghelia la toate neamurile.

Lucrarea Sf. Apostol Andrei

După împlinirea promisiunii²⁹ făcute de Hristos Cel Înviat, adică după pogorârea Sf. Duh în ziua Cincizecimii asupra lor la Ierusalim³⁰, toți au început să propovăduiască cu curaj noua învățătură despre Împărăția Cerurilor. Sfinții apostoli, personal și prin noii lor ucenici, în parte aleși dintre cei ce urmaseră Mântuitorului³¹, au încercat multă vreme convertirea populației iudaice mai întâi din Ierusalim, urmând cu cea din

¹⁵ Betsaida, al cărui nume se tâlcuiește în aramaică “casa peștilor” sau “casa pescuitului” sau “casa vânătorilor” (de pești), ceea ce se apropie de “casa pescarilor”.

¹⁶ Mc 1, 16-18

¹⁷ “*Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni*”, Mt 4, 18-20, Mc 1, 17

¹⁸ Mt 4, 12-13

¹⁹ Lc 8, 1; In 6, 60-69

²⁰ Mt 13, 18-23; 36-41; Mc 4, 10; 13-20; 34; Lc 8, 9-15

²¹ Lc 9, 49-50; 54-55; 17, 1; 3-4; 24, 44-46; etc.

²² Mt 28, 19-20, Mc 16, 15; Lc 24, 47

²³ Mt 10, 8; Mc 6, 7; 16, 20; Lc 9, 1; 6, 49

²⁴ Mt 10, 2; Lc 6, 14

²⁵ Mc 3, 14-18

²⁶ Lc 6, 12-13

²⁷ In 6, 8-9

²⁸ In 12, 20-22

²⁹ Lc 24, 49

³⁰ FA 2, 1-4

³¹ FA 6, 3-7

Samaria³², apoi a celei din diasporă: Fenicia, Cipru, Antiohia³³.

Transmiterea tainelor noii Învățăături la ucenici

Desigur în acest timp, înainte de primul sinod apostolic din jurul anului 50, atunci când aparent s-au distribuit ariile geografice în care cei 12 aveau să propovăduiască cuvântul Evangheliei, Sf. apostoli au transmis ucenicilor lor tainele noii Învățăături. Dovadă acestei afirmații stau textele “*Învățăătura celor 12 apostoli*” și “*Constituțiile apostolice*”.

“*Învățăătura celor 12 apostoli*” reprezintă primul catehism creștin, cuprinzând în 15 capitole o condensare a elementelor teologice, morale și liturgice. A fost descoperit abia în 1883 de către mitropolitul Nicomidiei, Filotei Vrieniu, într-un pergament manuscris în anul 1056, aparținând bibliotecii Sfântului Mormânt din Constantinopol (Istanbul), alături de alte scrieri ale Părinților Apostolici, cunoscute din manuscrise anterioare³⁴. Deși scrisă abia în sec. XI și descoperită mult mai târziu, învățăătura celor 12 apostoli era cunoscută din antichitatea creștină fiind pomenită, între alții, de către Eusebiu de Cesarea³⁵.

“*Constituțiile apostolice*” este o culegere canonică și liturgică cuprinzând 8 “cărți”. Ele au fost alcătuite probabil în a doua jumătate a sec. IV în Siria. Cartea a opta, cea care ne interesează în contextul contribuției Sf. Apostol Andrei, cuprinde liturgia “clementină”, cu referire la Sf. Clement Romanul. În textul acesta se arată că “*după lectura din Lege și Profeți, din Epistole, din faptele Apostolilor și din Evanghelie, episcopul dă binecuvântarea*”. Apoi se continuă: “*eu, Andrei, fratele lui Petru, spun: ...*”. Sfântului Apostol Andrei i se atribuie formularea rugăciunilor diaconului și episcopului pentru catecumeni, pentru energumeni (cei posedați de demon), pentru cei ce urmau să fie botezați, pentru penitenți, precum și a ecteniilor liturghiei credincioșilor. După sărutul păcii și aducerea ofrandelor, desfășurarea liturghiei continua cu marea rugăciune euharistică, a cărei formulare este atribuită Sf. Ap. “*Iacov, fratele lui Ioan, fiul lui Zebedeu*”³⁶.

Clement Romanul³⁷ oferă în scrisoarea sa către Corinteni prima mărturie patristică cu privire la doctrina succesiunii apostolice³⁸: “*Apostolii ne-au vestit Evanghelia primită de la Domnul Iisus Hristos; iar Iisus Hristos a fost trimis de Dumnezeu. Hristos, dar, a fost trimis de Dumnezeu iar apostolii de Hristos.... Predicând, dar, în țări și în cetăți, au pus episcopi și diaconi, pentru cei ce aveau să creadă....*”. Ca iudeu convertit la creștinism, cu bogate cunoștințe ale vechiului testament³⁹ se poate presupune că Sf. Clement Romanul a provenit din aria orientului mijlociu și/sau a fost în direct contact cu Părinții Apostolici de la care ar fi preluat formulările slujirii liturgice.

Această formulare liturgică are rădăcini apostolice, amplu regăsite în liturghiile de

³² FA 8, 1-5

³³ FA 11, 19

³⁴ *Scrierile Părinților Apostolici*. Traducere Pr. Dr. Dumitru Fecioru. Ed. Inst. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Editia II, București, 1995, p. 26 -35

³⁵ Eusebius: *The history of the Church from Christ to Constantine*. Translated by Williamson, revised by Andrew Louth, Penguin Classics Books, London, 1989, 3.25, p. 89

³⁶ *L'eucharistie dans l'antiquité chrétienne*. Textes choisis et présentés par A. Hamman, Ed. Ichtus/les Pères dans la foi, Desclée De Brouver, 1981, p. 49 -71

³⁷ Clement Romanul a fost al treilea Episcop al Romei (92-101) după Lin și Anaclet, cf. *Scrierile Părinților*: op. cit., p. 42

³⁸ *Scrierile Părinților*: op. cit., 42.1-5, p. 77

³⁹ *Scrierile Părinților*: op. cit., p. 43

astăzi ale Sf. Vasile cel Mare și Ioan Gura de Aur. Unii exegeți⁴⁰ cred că liturghia “clementină” nu este o transcriere tardivă a celei lăsate de apostoli, ci o simplă compilație ulterioară. În oricare din aceste două eventualități, analiza textului cărții a opta din “*Constituțiile apostolice*” scoate neîndoiește în relief autoritatea de care se bucura Sf. Apostol Andrei în rândul celor 12. De observat că autorul anonim al scrierii a dorit să-și asigure autoritatea morală a doi dintre apostoli, dar nu a oricăroră dintre aceștia, ci a unora dintre cei considerați a se număra printre cei mai importanți din ceata celor 12 în vremea scrierii textului. Asemenea a procedat și autorul anonim al scrierilor puse sub autoritatea lui Dionisie Areopagitul.

Aceeași idee este susținută de mărturisirea episcopului Papias din Hyerapolis (Ierapole)⁴¹. Acesta era unul din Părinții Apostolici⁴², care, pe la anul 130, recunoscând că nu a primit direct de la sfinții apostoli învățătura, ci de la ucenicii acestora, începea enumerându-i cu chair pe cei ai Sf. Ap. Andrei⁴³ ⁴⁴. “*De câte ori venea un urmaș al părinților, am întrebat despre cuvintele apostolilor; ce au spus Andrei sau Petru, ori Filip sau Toma sau Iacov sau Ioan sau Matei, sau oricare altul din discipolii Domnului.*”

Teritoriile atribuite Sf. apostoli și ucenicilor

Revenind la propovăduirea apostolică și la Sf. Ap. Andrei, tradiția despre “*împrăștierea Sf. apostoli și ucenici ai Mântuitorului*”, consemnată în scris de către Eusebiu de Cesarea⁴⁵, arată că “*Toma a fost ales pentru Parti, Andrei pentru Scitia, Ioan pentru Asia ..., așa după cum spune Origen⁴⁶ în Comentariile sale la Facere⁴⁷.* În ciuda îndoielilor exprimate de către unii cercetători, citați de către Manolache⁴⁸, informația lui Eusebiu merită credibilitate deși a fost preluată din tradiție. Deoarece cu excepția celor 3 apostoli, și a Sf. Petru, despre care afirmă “*pare să fi predicat în Pont, Galația, Bitinia, Capadocia și Asia*”, ea nu menționează teritoriile atribuite celorlalți 8 apostoli. Informația lui Eusebiu este susținută și de către Hipolit Romanul⁴⁹ care, în lucrarea sa “*Despre cei doisprezece apostoli*” afirmă: “*apostolul Andrei a vestit sciților și tracilor*”⁵⁰.

Propovăduirea și martiriul Sf. Ap. Andrei

De altfel creștinarea unora dintre sciți este atestată încă din anii 61-63 de către

⁴⁰ Citați de Pr. Prof. Petre Vintilescu: *Istoria liturghiei în primele trei veacuri.*, Ed. Nemira, București, 2001 și de Arhim Grigorie Babus: *Izvoare Liturgice și Pastorale.*, Ed. Christiana, București, 2002

⁴¹ Frigia, Asia Mica

⁴² *Scrierile Părinților*: op. cit., p. 5

⁴³ J. N. D. Kelly: *Early Christian Doctrines.*, 5 th Ed., A. & C. Black, London, 1993, p. 33

⁴⁴ Eusebius: op. cit., 3.39, p.102

⁴⁵ Eusebiu (c. 260 – 339) este considerat părintele istoriei bisericești. El a fost născut în Palestina și educat în Cezarea, unde a devenit mai târziu episcop.

⁴⁶ Origen din Alexandria, ca. 185 - 254, a fost unul din cei mai învățați teologi ai începuturilor creștinismului. El moare la scurt timp după persecuțiile la care este supus în timpul lui Decius, 249-251. Lucrarea sa din care citează Eusebiu s-a pierdut.

⁴⁷ Eusebius: op. cit., 3.1, p.65

⁴⁸ D. Manolache: *Andrei apostolul lupilor.*, Ed. Anastasia, București, 2000, p. 86 -95

⁴⁹ Hipolit Romanul, 175 – 250

⁵⁰ D. Gh. Theodor: *Creștinismul la Est de Carpați de la origini până în secolul al XIV-lea.*, Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1991, p. 50

apostolul neamurilor în Epistola sa către Coloseni⁵¹. Pătrunderea creștinismului în aria geto-dacilor este confirmată mai târziu și de către Justin Martirul și Filozoful⁵² și de către Tertulian⁵³, care scrie în anul 196, în tratatul său “*Adversus Judaeos*”: *Hristos “stăpânește” și “în ținuturile sarmaților, dacilor, germanilor și sciților”*^{54 55 56}.

Aghiografii, care au preluat tradiția istorică, relatează de asemenea propovăduirea Evangheliei de către Sf. Ap. Andrei la sciți și goți. “*Sinaxarul Bisericii din Constantinopol*”, datând din sec. X, arată ca Sf. Andrei “*a predicat în Pont, Tracia și Scythia*”: “*Lui Andrei, celui întâi chemat, i-au căzut la sorți Bitinia, părțile Pontului Euxin și ale Propontidei, cu cetățile Calcedon și Bizant, Macedonia, Tracia și regiunile care se întind pâna la Dunăre, Tesalia, Elada, Ahaia și cetățile Aminsos, Trapezunt, Heraclea (Pontului) și Amastris*”.

Mai înainte, în sec. VIII, Epifanie Monahul menționase predica Sf. Ap. Andrei “*la sciți*” în lucrarea sa “*Viața Sfântului Apostol Andrei*”.

În sec. XIV, Nichifor Calist, istoric bizantin, scria că Sf Ap. Andrei a plecat la propovăduire din Capadocia, Bitinia și Galația (toate din Asia Mica) în “*pustiurile scitice*”^{57 58 59 60}. Aria poate reprezenta atât Scitia Maior, adică nordul Pontului Euxin (Marea Neagră), cât și Scitia Minor, adică Dacia Pontică. Același scriitor afirma că Sf. Ap. Andrei a plecat apoi spre sud prin Tracia, a trecut prin Bizanț, viitorul Constantinopol, iar de aici a mers prin Macedonia, Tesalia, ajungând în orașul Patras din Ahaia (Peloponez).

Coroborând datele amintite cu cele ale mitropolitului de Patras, Nicodimos⁶¹, reiese că după Pogorârea Duhului Sfânt Sf. Ap. Andrei a predicat mai întâi iudeilor în Ierusalim, Iudeea, Samaria și Galația. Apoi a predicat celor din Aminsos, pe malul sudic al Pontului Euxin, unde a și vindecat bolnavi, a urmat în alte localități ale Pontului și s-a reîntors la Ierusalim pentru Paști.

În a doua călătorie a plecat împreună cu Sf. Ap. Ioan la Efes, apoi a predicat în regiunile vestice ale Asiei Mici în cetăți ale căror nume au avut ulterior rezonanță precum Niceea, Nicomidia, Calcedon, etc. La Sinope a eliberat prin rugăciunile sale pe Ap. Matia ce fusese întemnițat. Din cauza aceasta a fost prins de păgâni, bătut până ce a fost crezut mort și scos afară din cetate. A îndurat chinurile, reapărând a doua zi vesel și vindecat, cu o asemenea răbdare încât locuitorii s-au rușinat, i-au cerut iertare și - văzând și minunile făcute - s-au botezat. Apoi s-a reîntors în orașele din Pont și Bitinia unde predicase, pe care le-a întărit în credință, așa cum a făcut și Ap. Pavel și ceilalți apostoli. A plecat la Ierusalim pentru a participa la Sinodul⁶² din jurul anului 50, unde s-a discutat despre modalitatea primirii în Biserică a păgânilor. După

⁵¹ Col 3, 11

⁵² Justin Martirul și Filozoful, d.100 - 165

⁵³ Tertulian, 160 - 240

⁵⁴ D. Gh. Theodor: op. cit., p. 52

⁵⁵ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu (1): *Istoria Bisericii Ortodoxe Române.*, vol. 1, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Editia II, București, 1980, p. 59

⁵⁶ *L'eglise orthodoxe roumaine*. Ed. Institut Biblique et de Mission Orthodoxe, Bucarest, 1967, p. 7

⁵⁷ D. Gh. Theodor: op. cit., p. 51 - 53

⁵⁸ Pr. Prof. Mircea Păcurariu: op. cit.(1), p. 54 -56

⁵⁹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu (2): *Sfinți Daco-Romani și Români*. Ed. Trinitas, Iași, 1994, p. 19-24

⁶⁰ *Viețile Sfinților pe luna Noiembrie*, Ed. II, retipărite și adugite după ediția din 1901-1911, sub îngrijirea Arhim. Ioanichie Bălan. Ed.Episcopiei Romanului, 2000, p. 588 - 610

⁶¹ Nicodimos, Mitropolit de Patras: *Sfântul Andrei, apostolul românilor*. Ed. Trinitas, Iași, 1996. p. 11 - 16

⁶² FA 15, 6

sărbătoarea Paștilor a însoțit pe Matia și pe Tadeu până în Edesa, la graniță cu Mesopotamia, apoi a evanghelizat pe locuitorii teritoriilor scitice, probabil dimprejurul Pontului Euxin (Marea Neagră), parcurgând deci teritoriul sudic al Ucrainei de astăzi și al viitoarelor principate Moldova și Țara Românească. Apoi, trecând mai departe prin Tracia, Macedonia, Tesalia, a ajuns în Ahaia (Peloponez). În Patras vindecă mai mulți bolnavi, învie un tânăr ucis și încreștinează mulți pagâni. După ce vindecă de o boala incurabilă pe Maximila, soția proconsulului roman Egeatus, o convertește la creștinism și – în absența proconsulului – îl botează pe fratele acestuia, Stratocles. Din ordinul lui Egeatus, lezat de pătrunderea creștinismului în propria casă, Sf. Ap. Andrei este răstignit pe o cruce în formă de X, cunoscută până în zilele noastre drept “Crucea Sfântului Andrei”. Nu se cunoaște anul morții sale. Se presupune că a fost martirizat fie în timpul persecuției lui Nero⁶³, fie spre sfârșitul primului secol în timpul lui Domitian⁶⁴.

Moaștele Sf. Apostol Andrei

Înmormântat în Patras, moaștele sale au fost transportate la Constantinopol în anii 356 sau 357 la cererea împăratului Constantiu⁶⁵ pentru a fi depuse în nou clădita Biserică a Sfinților Apostoli, împreună cu moaștele Sf. apostoli Luca și Tadeu. În Secolul IX capul Sf. Ap. Andrei a fost restituit mitropoliei din Patras.

La cucerirea Constantinopolului de către cruciați, în anul 1204, moaștele Sf. Ap. Andrei au fost transportate în Italia la Amalfi, de unde au fost luate de către Carol al V, împăratul Germaniei și Spaniei, la cucerirea orașului Amalfi în anul 1527. Părți din sfintele moaște au ajuns până în Scoția, orașul St. Andrews, sediu episcopal până la 1689, la nord de Edinburgh. Se presupune că, prezența moaștelor a fost însoțită de minuni pentru că în oraș, lângă capela Sf. Leonard, clădirea ce aparține astăzi colegiului, fusese spital pentru pelerinii ce veneau să se roage sfântului⁶⁶. Sf. Andrei a fost declarat patron al Scoției. Părțile ale moaștelor Sf. Ap. Andrei fuseseră oferite, după mutarea lor la Constantinopol, bisericilor din Milano, Nola și Brescia⁶⁷ și probabil pot fi încă cinstite acolo. În anul 1460, când Peloponezul a căzut sub stăpânire turcească⁶⁸, capul Sf. Andrei a fost transportat în Italia, la început în orașul Narni iar din 1462 la Roma⁶⁹. În anul 1964, la cererea mitropolitului de Patras, capul Sf. Ap. Andrei a fost restituit orașului Patras de către papa Paul al VI-lea⁷⁰.

Creștinii din Patras au păstrat și lemnele de măslin puse cruciș, pe care fusese răstignit Sf. Ap. Andrei. Crucea a fost transportată, după 1204, în Franța, mai întâi la Dijon, apoi la mănăstirea Weaume, lângă Marsilia, în sfârșit la mănăstirea Sf. Victor din Marsilia, unde prezența unei părți din ea, păstrată într-o teacă, era atestată înainte de 1250. În timpul revoluției franceze restul crucii s-a pierdut. În 1980 teaca și ceea ce a mai ramas din crucea Sf. Andrei au fost redade mitropoliei din Patras⁷¹.

⁶³ Nero, 64 – 67

⁶⁴ Domitian, 81 – 96

⁶⁵ Împăratul Constantiu, 337-361

⁶⁶ *Scozia* La guida verde.: Ed. Michelin Viagere, 2000, p. 270

⁶⁷ cf. Sf. Ambrozie, ca. 339 -397, episcop de Mediolan (Milano)

⁶⁸ În timpul lui Mahomed al II-lea

⁶⁹ În timpul lui Pius al II-lea

⁷⁰ Nicodimos: op. cit., p. 7 -10

⁷¹ Nicodimos: op. cit., p. 7 -10

Sciții și predicarea Evangheliei în Scitia Minor

Documente scrise de către Sf. Ap. Andrei, de tipul scrisorilor paulinice, despre creștinarea populației geto-dacice de pe teritoriul pe care se va întinde în viitor țara noastră, lipsesc. În lipsa acestora s-au căutat argumente sprijinuitoare a predicării apostolice din alte surse.

În epoca migrațiilor popoarelor, spațiul carpato-istro-pontic⁷² va fi cunoscut în scrierile cronicarilor și geografilor aproape în exclusivitate ca Scitia sau Gotia, după numele popoarelor ce stăpâneau vremelnice acest teritoriu. Așa cum bine remarca D. Teodor⁷³ sciții și goții, reprezentând pentru Imperiul Roman un pericol mai mare decât populația autohtonă, aveau mai multă importanță pentru cronicari. Despre faptul că în perioada activității sfinților apostoli prin Scitia se înțelegea teritoriul dintre Istru⁷⁴ și Pontul Euxin ne asigură Strabo⁷⁵ în “*Geografia*” sa, precum și Ovidiu⁷⁶, care în “*Tristele*” și “*Ponticele*” sale era întristat că a fost exilat la Tomis între “sciți”. Sciții, populație nomadă de origine persană, migraseră prin Asia Mică în Nordul Pontului Euxin⁷⁷ unde erau stabiliți din sec. VIII-VII î. Hr. De aici, o parte din ei se raspândiseră prin vestul Pontului Euxin⁷⁸ până la sudul Istrului stabilindu-se cam prin sec IV î. Hr. în Scythia Minor⁷⁹. O inscripție greacă, datând din Sec. II î. Hr. și descoperită la Histria, despre care relatează Pippidi⁸⁰, le confirmă prezența.

Tracii și geto-dacii

Însă, în ciuda migrației sciților, această regiune continuă să fie locuită de tracii și geto-dacii care-și păstrează organizația în uniuni tribale cum este cunoscută cea din sec. III î. Hr., condusă în NV Dobrogei de către regele get Zalmodegikos⁸¹, atestată într-un document descoperit tot la Histria⁸². Dobrogea rămâne predominant getică cel puțin până la sau după destrămarea regatului dac condus de Burebista⁸³. Acesta se întindea de la Dunarea mijlocie și munții Slovaciei în nord până la munții Haemus⁸⁴ în sud. Populația getică a continuat să rămână în aceste teritorii pe un timp mult mai îndelungat. Istoricul grec Dio Cassius⁸⁵ în lucrarea sa “*Istoria romanilor*”⁸⁶ atestă prezența lor în perioada pre-apostolică : “... dacii traiesc pe ambele maluri ale Dunării”. Iar Giurescu⁸⁷ dovedește existența formațiunii statale vlaho-bulgare de mult mai târziu: sfârșitul sec. XII – prima jumătate a sec. XIII. Se știe că Dobrogea a fost încorporată în provincia romană Moesia din sudul Istrului în anul 15 d. Hr., pentru a fi separată de aceasta sub numele de Scythia Minor în anul 292.

⁷² Carpato-Danubiano-Pontic

⁷³ D. Gh. Theodor: op. cit., p. 49

⁷⁴ Dunăre

⁷⁵ Strabo, ca. 58 î. Hr. – ca. 24 d. Hr.

⁷⁶ Ovidiu, 43 î. Hr – 17/18 d. Hr.

⁷⁷ Marea Neagră

⁷⁸ Regiunea cunoscută mai târziu ca Basarabia

⁷⁹ Dobrogea de astăzi

⁸⁰ Pippidi citat de D. Manolache: op. cit., p. 63

⁸¹ C.C. Giurescu, D. Giurescu: *Istoria Românilor*, vol. I, din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor românești. Ed. Stiintifică, București, 1974, p. 36

⁸² Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu: *Istoria religiilor*. Ed. II, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Editia II, București, 1982, p. 318

⁸³ Burebista, ca. 82-44 î. Hr.

⁸⁴ M-ții Balcani

⁸⁵ Dio Casius, c. 163 – d. 228

⁸⁶ Cassius Dio: *The Roman History: The Reign of Augustus.*, Translated by Ian Scott-Kilvert, Penguin Classics Books, Harmondsworth, England, 1987, p. 83

⁸⁷ C.C. Giurescu, D. Giurescu: op. cit., p. 192 -196

Sciții

Sciții trebuie să fi fost cunoscuți apostolilor în momentul tragerii la sorți a teritoriilor de evanghelizat. Părintele Sabin Verzan, citat de D. Manolache⁸⁸, arată că numele lor este citat la 2 Mac 4, 47 și că la 2 Mac 12, 29 este menționat orașul Schitopolis. În versetul următor⁸⁹ apare limpede că locuitorii nu erau iudei deoarece ”...*Iudeii așezați acolo au dat mărturie despre bunăvoința pe care Schitopolitani o aveau față de ei și despre purtarea lor omenească în vremuri de restriște.*” S-a emis ipoteza că aceștia erau stabiliți acolo în urma invaziei scitice contra Mezilor și a războiului contra Palestinei și Egiptului relatate de Herodot⁹⁰. Deasemenea sciții erau bine cunoscuți, printe altele ca fiind nedrepti și cruzi, nu numai iudeilor dar până și la Roma, de vreme ce elocventul orator Cicero⁹¹ afirma în două din scrierile sale că ar putea pleda cu succes “*chiar și în fața unor judecători atât de nedrepti cum ar fi sciții*”⁹². Deci sciții erau bine cunoscuți ca neam în timpul propovăduirii apostolice.

Grecii

Se crede că prezența coloniilor grecești, întemeiate încă din sec. VII-VI î. Hr. pe țărmul vestic al Pontului Euxin a constituit de asemenea un motiv important pentru predicarea Evangheliei în Scitia Minor. Cu excepția coloniei Tyras⁹³ cele mai numeroase se aflau pe teritoriul Daciei Pontice: Histria⁹⁴, aproape de gurile Istrului, Tomis⁹⁵, Callatis⁹⁶ și Odysos⁹⁷, mai la sud. Aportul culturii elene a coloniștilor către populația Daciei Pontice nu trebuie neglijat, după cum nu trebuie subestimat fluxul informațiilor pe care coloniștii puteau să le transmită lumii de unde emigraseră despre populația în mijlocul careia se sălășluiseră. Coloniștii întrețineau prin intermediul navigatorilor și comercianților greci legături cu elinii din țara de origine și cu negustorii ce cumpărau mărfurile transportate de ei în diferite părți ale orientului apropiat și ale Imperiului Roman. Pe această cale erau transportate și informații despre populația autohtonă. Această populație autohtonă făcuse parte din regatul dac. Despre ea se cunoștea că în sec. I î. Hr. – I d. Hr. cunoscuse o mare înflorire a vieții materiale, culturale și spirituale^{98 99 100}. Cinstea și alte calități intelectuale și morale au fost recunoscute geților de către importante personalități ale antichității, cum au fost Herodot¹⁰¹, Platon¹⁰², Strabon¹⁰³ ș. a., citați de Prof. Giurescu¹⁰⁴ și Prof. Vasilescu¹⁰⁵. Pentru a sublinia însemnătatea civilizației geților pentru atragerea în misiune a Sf. Ap.

⁸⁸ D. Manolache: op. cit., p. 63

⁸⁹ 2 Mac 12, 30

⁹⁰ *Das Geschichtswerk des Herodotos von Halikarnassos.*, Übertragen von Theodor Braun, Im Insel Verl. 1956, 1.103 -106, p. 61 -62

⁹¹ Cicero, 106 - 43 î. Hr.

⁹² *Septuaginta*, Vol. 3, Vol. coordonat de Cristian Bădilița și colaboratorii, Ed. Polirom, 2005, p. 572

⁹³ Cetatea Albă

⁹⁴ Istria

⁹⁵ Constanța

⁹⁶ Mangalia

⁹⁷ sau Odesos (Varna)

⁹⁸ C.C. Giurescu, D. Giurescu: op. cit., p. 67 -72

⁹⁹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu: op. cit (1), p. 52

¹⁰⁰ Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu: op. cit., p. 316

¹⁰¹ “... *cei mai viteji și cinstiți între traci...*” în Herodot: op. cit. 4.93, p. 337

¹⁰² Platon, “*Carmide*”, 156- 157

¹⁰³ Strabon, “*Geografia*” VII, 3,5

¹⁰⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu: op. cit (1), p. 52

¹⁰⁵ Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu: op. cit., p. 447 - 448

Andrei, vom menționă numai două fragmente din cele citate de Prof. Giurescu¹⁰⁶. Platon¹⁰⁷ admirând știința medicală a geților, despre care a luat cunoștință de la un medic get, scria: *„...spune că, precum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm întâi capul, ori capul fără trup, tot așa nu se poate să încercăm a vindeca trupul, fără să îngrijim și de suflet și că tocmai de aceea sunt multe boli la care nu se pricep medicii greci, fiindcă nu cunosc întregul de care ar trebui să se ocupe”*. Dio Chrysostom, elev al filozofului și matematicianului Pitagora din Samos¹⁰⁸, afirma la rândul său: *”geții sunt mai înțelepți decât aproape toți barbarii și mai asemenea grecilor”*. Calitățile moral – intelectuale erau atribuite de către Herodot¹⁰⁹, Strabon și Platon eticeii înalte și credinței în nemurire, datorate învățăturilor lui Zalmoxis. Acestea trebuie să fi fost bine cunoscute și în Iudeea în vremea apostolilor, dacă istoricul Flavius Josef cunoștea reputația ascetismului unora dintre daci pe care-i asemena cu esenienii, după cum arătau Eliade și Culianu¹¹⁰.

Limba și cultura greacă

Alături de faptul că sciții și calitățile moral-religioase ale geților puteau fi cunoscute Sf. Ap. Andrei, cunoașterea limbii eline de către coloniștii Pontului Euxin și faptul că parte din autohtoni puteau vorbi această limbă, poate să fi constituit de asemenea un factor important pentru predicarea Evangheliei în Scitia Minor. Despre geto-daci se știe că nu numai căpeteniile, preoții, ci probabil și meșteșugarii vorbeau și scriau folosind alfabetul grec și latin¹¹¹. Este interesant de reamintit că în perioada misiunii apostolilor, dar și cu mult mai înainte, limba cea mai vorbită în Imperiul Roman și în teritoriile învecinate era greaca și nu latina, inclusiv în Roma și de către diaspora evreilor stabilită în Roma¹¹². După cum susține Friend¹¹³ chiar și în Palestina *“limba elenă era, după aramaica, limba cea mai folosită și cuvinte de origină elenă intraseră în uzul curent în timpul propovăduirii Mântuitorului”*. Cultura elenistică fusese răspândită *“în tot bazinul mediteranean dar și în nordul Africii, Egipt, orientul apropiat și sud-estul Europei”*, atât prin cuceririle teritoriale ale lui Alexandru Macedon cât și prin coloniștii greci și schimburile comerciale efectuate de ei¹¹⁴. După cum arată Deissmann, limba și cultura greacă erau dominante nu numai în rândul învățaților ci pătrunsese până la nivelul păturilor de jos, în special în orașe. De aici necesitatea ca noua învățătură să fie propovăduită în limba cea mai răspândită, așa cum a făcut-o Sf. Ap. Pavel, *“precum și ceilalți”*.

Un argument în favoarea importanței limbii grecești ca limbă de răspândire a creștinismului este acela că toate scrierile Noului Testament au fost scrise inițial în limba greacă cu excepția Evangheliei lui Matei, scrisă inițial în limba aramaica, dar care s-a pierdut. Tot în limba greacă¹¹⁵ a fost făcută prima traducere a Vechiului Testament, Septuaginta, în a doua jumătate a sec. III î. Hr.

¹⁰⁶ *Septuaginta*, Vol. 3, Vol. coordonat de Cristian Bădilița și colaboratorii, Ed. Polirom, 2005, p. 572

¹⁰⁷ Platon, 427 – 347 î. Hr.

¹⁰⁸ Pitagora din Samos, c. 570 – 497/96 î. Hr.

¹⁰⁹ Herodot: op. cit., 4.94-96, p 338 - 339

¹¹⁰ Mircea Eliade și Ioan P. Culianu: *Dicționar al religiilor* Trad. C. Baltag, Ed. Humanitas, 1993. p. 267

¹¹¹ Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu: op. cit., p. 315

¹¹² Adolf Deissmann: *Licht vom Osten. Das Neue Testament und die neuentdeckten Texte der hellenistisch-römischen Welt*. Verl. J.C.B. Mohr, Tübingen, 1909, p. 39 -40

¹¹³ Friend W. H. C.: *The rise of Christianity*. Ed. Darton, Longmann and Todd, London, 1986, p. 22 - 23

¹¹⁴ Adolf Deissmann: *Licht vom Osten. Das Neue Testament und die neuentdeckten Texte der hellenistisch-römischen Welt*. Verl. J.C.B. Mohr, Tübingen, 1909, p. 39 -40

¹¹⁵ și nu în latină

Sf. Ap. Andrei vestește Evanghelia în Scitia Minor

În acest context nu se poate ignora importanța cunoașterii limbii grecești de către o parte din autohtonii Daciei Pontice¹¹⁶ în sprijinul afirmației că Sf. Ap. Andrei¹¹⁷ n-a putut ocoli acest teritoriu. Ne reamintim că elinii veniți la Ierusalim la sărbătoarea Paștelui iudaic, l-au căutat pe Sf. Ap. Filip, iar acesta pe Sf. Ap. Andrei ca să le înlesnească întrevăderea cu Mântuitorul¹¹⁸. Oricum Sf. Ap. Andrei a predicat populației din cetățile Asiei Mici. În această regiune, alături de comunități ce vorbeau aramaica, ca de pilda caldeeni¹¹⁹, populația era în mare parte vorbitoare de limbă elenă în perioada apostolică. Mai târziu a predicat vorbitorilor de limbă elenă din Macedonia, Tesalia, Ahaia. În aceste condiții este greu de conceput că limba nu-i era cunoscută. Iată deci trei motive pentru care avem dreptul să avem certitudinea vestirii Evangheliei în Scitia Minor direct de către primul chemat dintre apostoli. Urmele trecerii apostolului nu s-au șters din memoria oamenilor locurilor. În Dobrogea și în Basarabia¹²⁰ s-au păstrat colinde și legende care amintesc trecerea Ap. Andrei precum și toponime care amintesc prezența sa în aceste locuri: “Pârâiașul Sfântului Andrei”, “Peștera Sf. Andrei” ș.a. Elementele enumerate întăresc certitudinea propovăduirii apostolice directe pe o parte a teritoriului țării noastre, propovăduire care, ca peste tot unde au trecut apostolii, a dat roade.

Episcopi la Tomis

Ca și în alte părți pe unde a trecut, Sf. Ap. Andrei trebuie să fi botezat pe noii adepți la creștinism și să fi hirotonit diaconi, preoți și episcopi¹²¹. Deși nu avem mențiune scrisă despre aceasta, este foarte probabil să fi instalat episcop la Tomis¹²². Așa după cum a hirotonit ca episcop la Odysos pe ucenicul său Ampliat¹²³, despre care se relatează în Epistola către Romani¹²⁴ a Sf. Ap. Pavel. Sau cum a orânduit episcop pe Stahis¹²⁵ în Bizanț¹²⁶, și pe Stratocles¹²⁷ din Patras¹²⁸. Și după cum se relatează că a instalat episcop pentru locuitorii din Sinope¹²⁹, fără să-i fi fost menționat numele. Lipsa documentelor scrise nu trebuie să ne mire. Așa cum arată Sf. Irineu de Lugdunum (Lyon), “*triburile barbare au primit credința fără epistole*”¹³⁰. Episcopia de Tomis este menționată documentar¹³¹ abia în anul 369, cu ocazia conflictului episcopului local, Vetranion, cu împăratul eretic Valens¹³², cu care se va înfrunța mai târziu și Sf. Vasile cel Mare. Dar existența unor episcopi la Tomis a fost arătată și anterior în

¹¹⁶ Diac. Prof. Dr. Emilian Vasilescu: op. cit., p. 315

¹¹⁷ Numele de Andrei ca și cel de Filip sunt de origine elenă.

¹¹⁸ In 12, 20 -22

¹¹⁹ Comunități care vorbesc aramaica persistă până azi în zone izolate din Turcia.

¹²⁰ D. Manolache: op. cit., p. 150 -164

¹²¹ FA 6, 6; 14, 23; 20, 8

¹²² Tomis era orașul principal al Daciei Pontice, cunoscut sub numele de “cetatea pontica”, cetate fondată de coloniștii din Milet în sec. VII sau VI î. Hr.

¹²³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu: op. cit. (1), p. 56

¹²⁴ Rm 16, 8

¹²⁵ Rm 16, 9

¹²⁶ Bizanț, viitorul Constantinopol

¹²⁷ Stratocles, fratele lui Egeatus, proconsulul roman din Patras

¹²⁸ Nicodimos, Mitropolit de Patras: *Sfântul Andrei, apostolul românilor*. Ed. Trinitas, Iași, 1996. p. 11 - 16

¹²⁹ Nicodimos, Mitropolit de Patras: *Sfântul Andrei, apostolul românilor*. Ed. Trinitas, Iași, 1996. p. 11 - 16

¹³⁰ J. N. D. Kelly: op. cit., p. 37

¹³¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu: op. cit. (1), p. 133

¹³² Valens, 364 – 378

unele din actele martirice. În tot cazul, Eusebiu de Cezarea, enumerând episcopii participanți la primul Sinod ecumenic de la Niceea din anul 325, nu uită să menționeze că “*nu lipsea din ceată nici cel al sciților*”¹³³. Prof. M. Păcurariu crede, ca și mulți alții, că este vorba despre episcopul de Tomis, din Scitia Minor¹³⁴.

Cele de mai sus întăresc părerea că Sf. Ap. Andrei a predicat în Dacia Pontică. Acest fapt este recunoscut unanim atât în Biserica Ortodoxă cât și de către cea de la Roma¹³⁵.

Iată și mărturia mitropolitului Nicodimos de Patras care, cu ocazia pelerinajului cu moaștele Sf. Ap. Andrei în România¹³⁶, a scris următorul tropar: **Fiu al Galileii și frate al lui Petru, dintre pescari în soborul apostolilor întâi ai fost chemat, Andrei cel minunat. Iar de la mormântul tău din Patras chemi popoarele la Dumnezeu și acum ne-ai umplut de bucurie că în România ai venit, unde pe Hristos-Domnul L-ai propovăduit**¹³⁷.

Membrii parohiei noastre, care l-au ales pe Sf. Ap. Andrei ca protector, se roagă ca el să ne fie nouă, dar și tuturor românilor precum și celor ce-L cinstesc după cuviință, neîncetat mediator către Domnul: **Cel dintre Apostoli mai întâi chemat și lui Petru frate adevărat, Stăpânului tuturor, Andrei, roagă-te, pace lumii să dăruiască și sufletelor noastre mare milă**¹³⁸.

¹³³ Eusebiu de Cezarea *Viata lui Constantin cel Mare* Ed. Inst. Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991, p.128

¹³⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu: op. cit. (1), p. 133

¹³⁵ Cel mai recent, prin persoana Papei Ioan-Paul al II lea, cu prilejul vizitei în țara noastră în anul 1999, după cum mărturisește Prea Fericitul Patriarh Teoctist în: *Cuvânt la sfintirea bisericii Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrala și de Nord din Nürnberg*, 14 mai 2006.

¹³⁶ în anul 1996

¹³⁷ Nicodimos, Mitropolit de Patras: *Sfântul Andrei, apostolul românilor*. Ed. Trinitas, Iași, 1996. p. 11

- 16

¹³⁸ Troparul, glas 4